

Onko omaishoito vastaus huomisen ikääntyville? – näkökulmia 12.3.2007

- Vastuu hoivasta
- Omaishoidon tuki ja omaishoitajaa tukevat palvelut
- Avuntarve - keitä ovat avunantajat?
- Työssäkäynti ja omaishoito
- Haasteita

Kenelle vastuu kuuluu?

katsaus omaishoidon historiaan

- ♦ 1879 vaivaishuoltoasetus, 1922 köyhäinhoitolaki, 1956 huoltoapulaki
→ päävastuun kantajina perhe ja omaiset
- ♦ 1970 poistettiin laista lasten velvollisuus huolehtia vanhemmistaan ja isovanhemmistaan
- ♦ 1977 poistettiin aviopuolisoiden keskinäinen huolehtimisvelvollisuus
→ **kunta kuntalaisten lailliseksi huolehtijaksi**

Kotihoidon tuesta omaishoidon tukeen

- 1980-luvun alussa kotihoidon tukeminen osaksi suomalaista sosiaalipolitiikkaa
- 1984 vanhusten, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden kotihoidon tuki (sosiaalihuoltolaki)
- 1993 asetus omaishoidon tuesta.
 - 1998 omaishoitajien vapaapäivä, muutos SHL
 - 2001 kaksi vapaapäivää, tapaturmavakuutus
 - 2003 asiakasmaksu 9 € lakisääteisen vapaan sijaishoidosta
- **2006 Laki omaishoidon tuesta**
 - **hoitopalkkio** omaishoitajalle
 - **palvelut** hoidettavalle
 - **vapaapäivät** omaishoitajalle
 - **omaishoitoa tukevat palvelut**
- 2007 kolme vapaapäivää

Tuen myöntämisedellytykset

- henkilö tarvitsee *kotioloissa* hoitoa / huolenpitoa sairaudestaan tai vammastaan johtuen
- omainen tai muu läheinen on *valmis toimimaan* omaishoitajana
- *hoitajan terveys ja toimintakyky* vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia
 - fyysinen ja psyykkinen terveydentila
 - toimintakyky ja voimavarat
 - sosiaaliset verkostot
- omaishoito (ja muut palvelut) ovat riittäviä turvaamaan *hoidettavan hyvinvoinnin*
- *koti* on hoitamiseen soveltuva
- tuen myöntäminen on *hoidettavan edun* mukaista

Palvelujärjestelmä omaishoitajan tukena

Kunnan palvelut

- ◆ Omaishoidon tuki
- ◆ Sosiaalityö
- ◆ Kotipalvelu
- ◆ Kotisairaanhoido
- ◆ Päivätoiminta ja päiväsairaala
- ◆ Asumispalvelut
- ◆ Laitoshoido
- ◆ Perhehoito
- ◆ Vammaispalvelulain piiriin kuuluvat palvelut
- ◆ Kuntoutus

Muut palvelut

- ◆ Kela
 - ◆ hoitotuet
 - ◆ kuntoutus
- ◆ Järjestöt
- ◆ Seurakunnat
- ◆ Vapaaehtoistoiminta, kylätoimikunnat
- ◆ Yksityiset palvelujen järjestäjät
- ◆ Muu paikkakunnalla toimiva taho, mikä?

70-vuotta täyttäneiden kotona asuvien hoiva*

- 43 % naisista, 28 % miehistä sai apua tavallisiin toimiin (n=1258)
- Epävirallinen hoiva – puoliset, lapset, muut sukulaiset, ystävät, tuttavat, naapurit: 36 % naisista, 22 % miehistä
- Virallinen hoiva – kotiavustajat, kodinhoitajat, ksh, ostoapu: 24 % naisista, 16 % miehistä
- Koko ryhmässä eniten epävirallista apua saatiin lapsilta puolisoineen. Myös puolisoilta saatiin paljon apua.

* Yhteiskuntapolitiikka 71 (2006):2

Ikääntyminen ja omaishoidon tuki

- Omaishoitajia noin 300 000 (arvio), yli 60-vuotiaita noin 150 000
 - Omaishoidon tukea saavia 29 500, naisia noin 75 %, yli 65-vuotiaita noin 47% *
 - Omaishoidon tuella hoidettavia noin 30 000, naisia 46% ja miehiä 54%, yli 65-vuotiaita noin 65%*
- > Vuonna 2012 yli 75-vuotiaissa n. 34 000 tuen saajaa**

(*STM: Omaishoidon tuki sosiaalipalveluna – selvitys omaishoidon tuesta ja sen vaihtelusta 1994-2006;

**STM: Valtakunnallinen omaishoidon uudistaminen, 2004.)

Työssäkäynti ja huolenpito

läheisestä

- N. **24% omaishoidon tukea saavista** omaishoitajista käy ansiotyössä (STM, 2006)
- N. **12 % suomalaisista työssäkäyvistä 25-64-vuotiaista** huolehtii vähintään viikoittain ja noin viidennes vähintään kerran kuukaudessa työn ulkopuolella toisesta henkilöstä, joka tarvitsee apua korkean iän, sairauden tai vamman vuoksi (TTL, 2003, 2006)

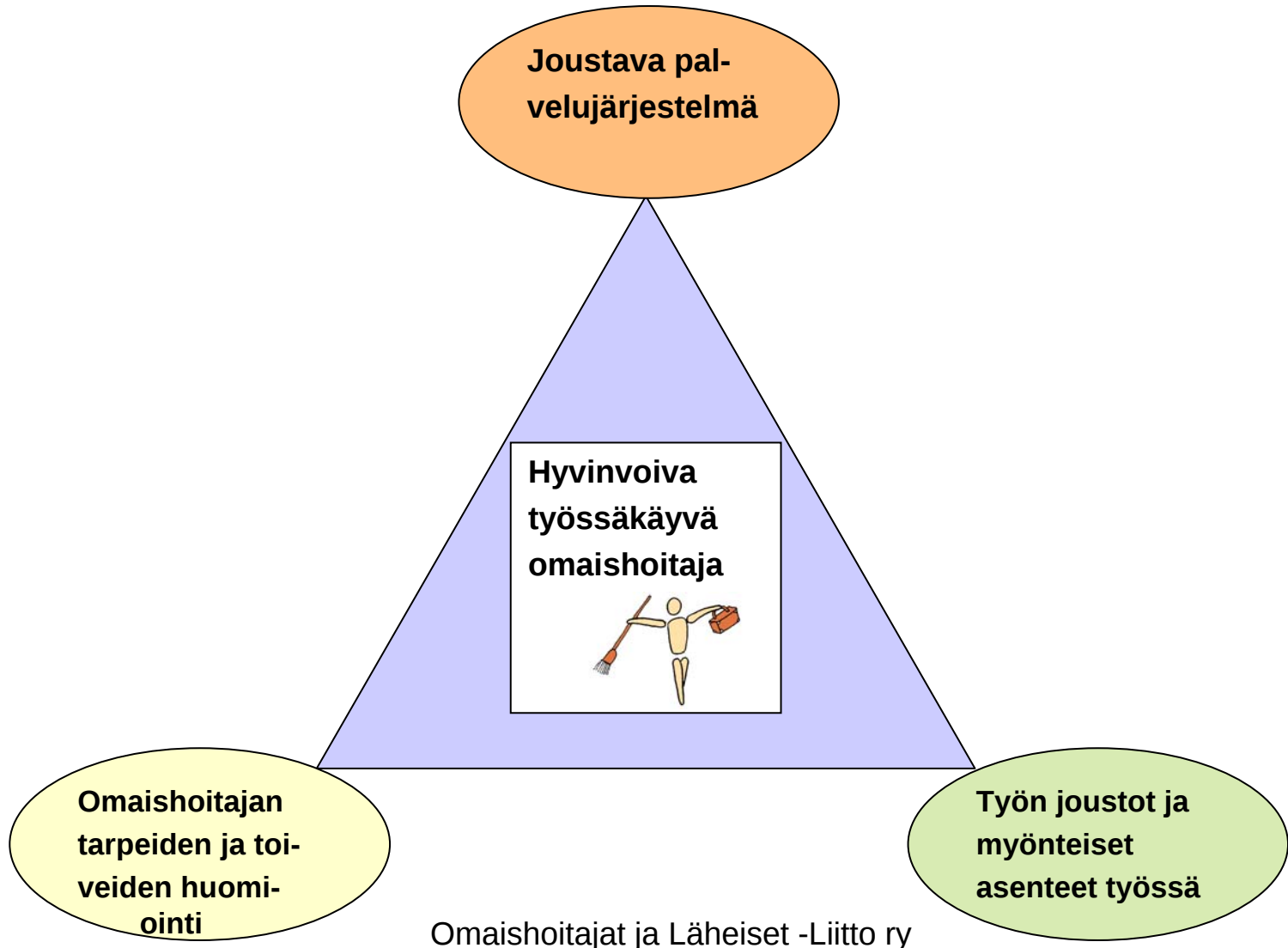

”Sandwiched ikävaihe” – kahden hoivasuhteen puristus

- > Työhön liittyvät myönnytykset
- > Vaikutukset työnantajan, työntekijän, perheen, vanhenevan ikäluokan, palvelujen tarjoajien kannalta?

Työssäkäyvän omaishoitajan arki: trilogia toiveiden, palveluiden ja työpaikan joustojen välillä

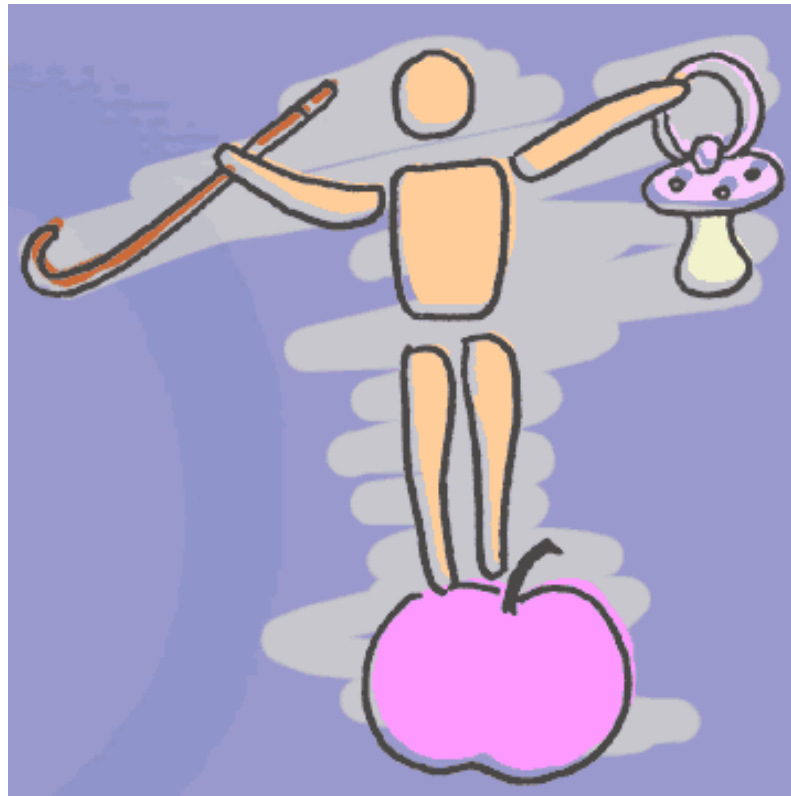
Työssä käyminen on monelle omaishoitajalle tärkeää omaa itsenäisyyttä ja jaksamista edistävä tekijä. Monelle se on myös taloudellisesti välttämätöntä.

81 % koki, että työssäkäynti tukee jaksamista omaishoitajana

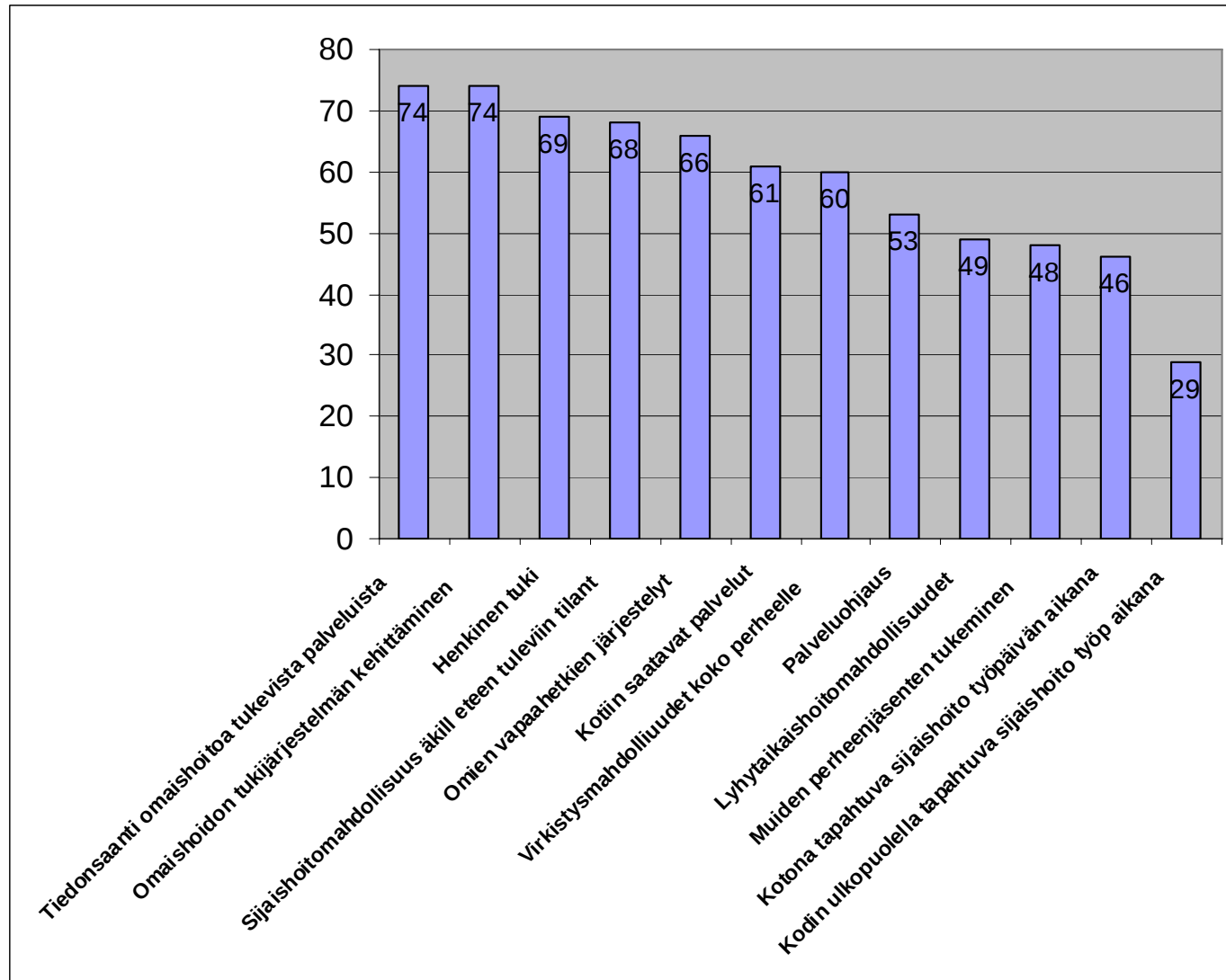

Omaishoitajat kokevat kuitenkin riittämättömyyttä sekä työssä että kotona, sillä ratkaistavana on monia käytännön ongelmia, jotka liittyvät **työaikoihin, mahdollisuuteen saada vapaata työstä, työn rasittavuuteen, omaisen hoitojärjestelyihin työssäkäynnin aikana, sairaan omaisen hoitoon, käytännön elämän sujumiseen, vapaan pitämiseen tms.**

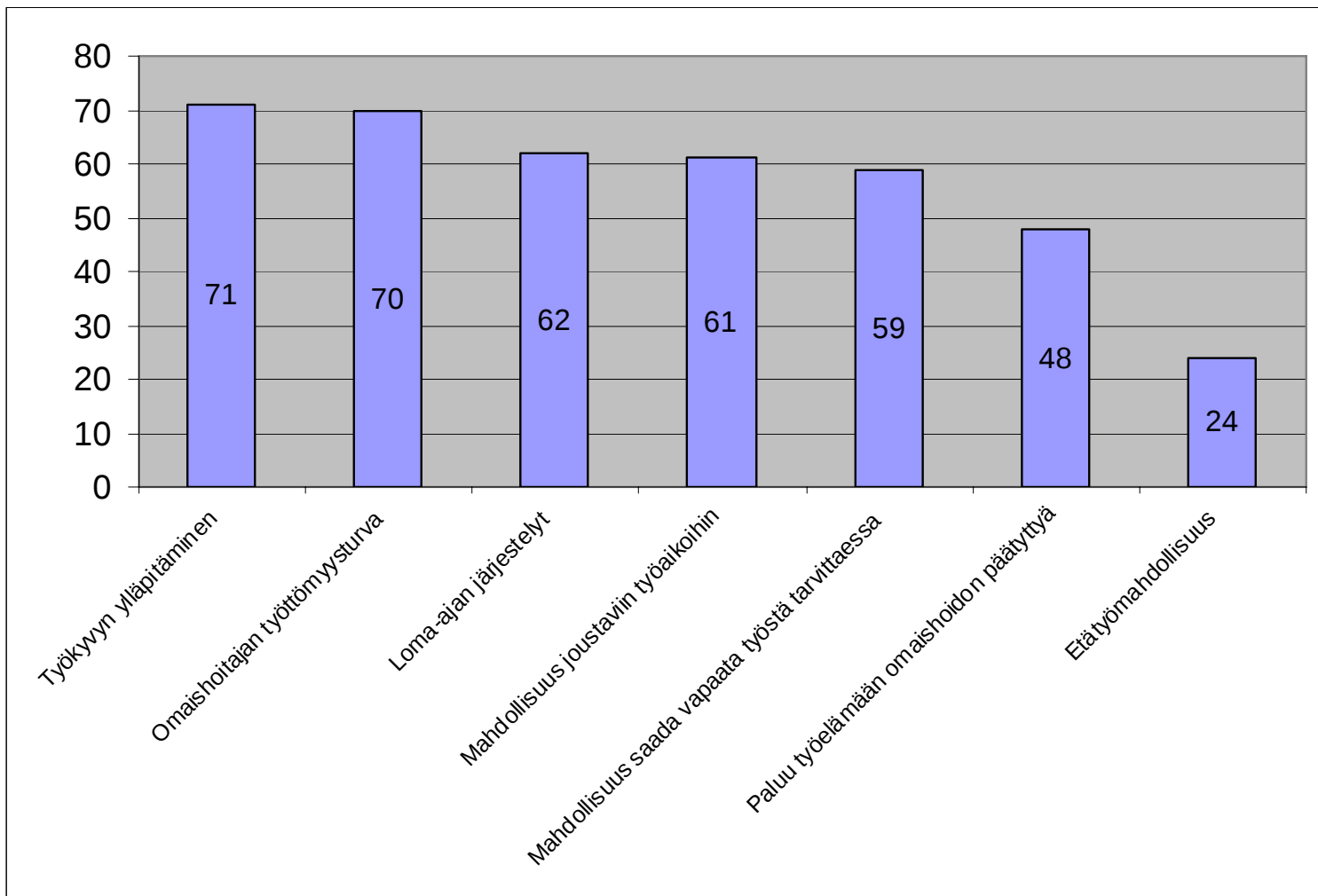
74 % ei voi mielestään pitää riittävästi vapaata omaishoitotyöstään

Mitä toivoisi erityisesti kehitettävän omaishoidon suhteen? (%)

Toiveita työasioiden suhteen

Ollako työssäkäyvä omaishoitaja vai eikö olla, siinä vasta pulma!

- "Jos äidillä on huono päivä, mietin pitäskö mun lopettaa kokonaan tää yrittäjän homma ja alkaa kokopäiväisesti vaan hoitaa äitiä? Vai pitäskö vaan jättää äiti ja keskittyä yrittämiseen? ..."
- "Mun työsuoritus ei kyllä ole yhtä hyvä, jos asiat kotona ei ole kunnossa, niin kuin nyt kun sitä avustajaa ei ole, miettii kauanko tällaista jaksaa, kun sitä avustajaa ei saa..."
- "Nyt rupee taas tuntuu siltä, ettei jaksu, ku on puoltoista viikkoa valvottu näitä öitä, kolme tuntia nukuttu yössä, ei jaksu tehdä mitään."
- "Tulevaisuus pelottaa hoidettavan kannalta, kauanko voi jättää pieneksi hetkeksi yksin, olen harkinnut työstä pois jäämistä."
- "Se on sitä tasapainoilua, se sitä stressiä juuri aiheuttaa, kun tuntuu että ei oo koskaan tarpeeks missään."
- "...henkinen jaksaminen on minusta vaikeinta eikä jaksu enää hoitaa itseään, kun on niin poikki koko tästä rumbasta. .."
- "Tuntuu että jaksaa paremmin kun on muutakin kuin hoitotyö, molemmissa jaksaa paremmin."

Työssäkäyvät omaishoitajat eivät haluaisi luopua työstään ja heidän panoksensa on yhteiskunnalle arvokas.

Omaishoitoa koskevia haasteita

- Tilapäishoidon vaihtoehtojen kehittäminen
- Omaishoitajien ja ikääntyvien ennaltaehkäisevä kuntoutus
- Kotiin saatavien palvelujen kehittäminen, myös keveämpien ja joustavampien
- Omaishoidon tuen saatavuus – tasa-arvoisuus
- Työssäkäynnin ja omaishoidon yhteensovittaminen – palvelut ja työn joustot
- Vapaaehtoistyön mahdollisuuksien parantaminen – koordinointi ja yhteistyö julkisen hoivan kanssa

